

TÜRKİYE'DE ESKİ ESER KAÇAKÇILIĞI,
TAHRİBATI VE KORUNMASI SEMPOZYUMU

30. Ocak. 1989 - 2. Şubat. 1989
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

TÜRKİYE'DE ESKİ ESER KAÇAKÇILIĞI TAHRİBATI VE KORUNMASI SEMPOZYUMU

Ankara Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Necdet SERİN'in

Açış Konuşması

Sayın Konuklar,

"Uygarlıklar Ülkesi Türkiye", "Türkiye'nin Sanat ve Kültür Hazinesi", "Güneş, Doğa ve Tarih Zenginlikleri Ülkesi Türkiye" gibi sloganlar, kendimizi dünyaya tanıtmak için Devletçe ve toplumca kullanıldığımız başlıca motiflerdir.

Yöneticilerimizden "sokaktaki adam" a kadar hepimiz bu ifadeleri benimsemekte ve dünyaya kabul ettirmeye çalışmaktayız.

Dışardan gelen turistlerin milli gelirimize gittikçe artan ölçülerde katkı getirdiğini görüyoruz. Bu gelir kaynağına Devlet ve toplum olarak bel bağladığımız; bütçe tahminlerimizden ve turizmi teşvik için giriştiğimiz seferberlikten açıkça belli olmaktadır. Sahillerimizdeki, ormanlarımızdaki hazine arazilerini, turistik tesis kuranlara, özellikle yabancı sermaye getirenlere, çok büyük kolaylıklar göstererek tahsis ediyoruz. Karşılığında da, "patlama" denilen oranlara varan hızda büyümeler sağlandığı anlaşılıyor.

Bu insanlar esas itibariyle ileri Batı ülkelerinden gelmektedir. Oralarda nüfus patlaması şöyle dursun, artışı bile son derece düşük olduğuna göre, bize gelenlerin bu hızlı artışı; onların eskiden gittikleri başka diyardan vazgeçip bize yönelmeleriyle açıklanabilir. İşte bu tercih, bu tercihin sebepleri, bizim için kritik bir noktadır. Bu tercih, ilgiyi başka yerlerden kendimize çekebilme, hiç şüphesiz tanıtmaya dayanmaktadır. Güzel doğa, deniz, orman ve kaliteli turizm tesisleri başka yerlerde de fazlasıyla bulunmakta; üstelik onların çoğunda, bizim beklediğimiz turistlere dil, din ve abşkanlık yakınlıkları da dikkat çekmektedir. Bizim

tanıtma faaliyetimizde ve onların tercihinde baş rolü iki etken oynamaktadır; biri ülkemizin bâkirliği; hiç kullanılmamış olmaktan doğan temizliği; diğeri de terihi mirası, kültür varlıklarının zenginliği.

Bunların ikisini de çok kötü kullandığımız kaygısı yaygınlaşıyor.

Kuşkusuz, yalnızca bu ekonomik motif üzerinde durmuyoruz. İnsanı insan yapan değerlerin toplamı olarak özetleyebileceğimiz kültür; toplumların kişiliğidir. Böyle, varlığımızın temeli denebilecek değerlerin temsilcileri olan taşınabilir ve taşınamaz eski eserler, ekonomik açıdan olduğu kadar, manevi açıdan da üzerine titrememizi gerektiriyor.

Esasen bugünün ileri toplumlarında, eski esere sahip çıkmak, eski eseri korumak, bakımlı tutmak ve değerlendirmek, bir medeniyet ölçüsü sayılmakta; insanlar ve toplumlar bunların değerini bildiği, gerekeni yaptığı ölçüde ileri ve yüksek kabul edilmektedir.

Birleşmiş Milletlerin Eğitim-Bilim-Kültür örgütü olan UNESCO belgelerinde ve toplantılarında bu durumu ifade eden pek çok tanım, kural ve karar bulunmaktadır.

Maddi-manevi bakımdan böyle hayati önem taşıyan varlıklarımızın, mirasyedi savurganlığı ve kıymet bilmezliği ile yokedildiği kaygısındayız.

Filmlere yakışacak düzenlerle kaçak kazılar ve başka yollarla eski eserlerimiz elde ediliyor ve dışarı kaçırılıyor.

Yalnız bizim ülkemizde bulunan ve seyredilebilecek olan, Frig, Hitit, Lidya, Likya eserleri, üstelik "Hazine" balinde yabancı ellere adeta akmaktadır! Dillere destan iznik çinilerimizin en güzel koleksiyonları dış ülkelerde, yabancı kişi ve kurumların ellerindedir. Ülkemizdeki bu tür eserlerimiz, onlara göre çok az ve sönüktür.

Bergama altarı gibi koca bir bina, Konya Beyhekim Mescidi mihrabı gibi koca bir yapı parçası, olduğu gibi Berlin müzesine götürülüp, monte edilerek teşhire konmuştur. Başka büyük ve ünlü müzelerde de, anıtsal heykellerden, minyatürlü yazmalara kadar, ülkemize ait kıyamet kadar sanat eseri bulunmaktadır.

Taşınmaz eski eserlerimiz özellikle bunların oluşturduğu dokular, tarihi çevre de aynı hızla yokolmakta veya tanınmaz hale gelmektedir.

Bugün, dengesi bozulan Âlâaddin Tepesi ve onunla birlikte kayarak onarılamaz hale gelen Âlâaddin Camii, fotoğrafları çekilebilmiş olduğu

halde yok olan, sadece gülünç kılığa soktuğumuz bir köşesi kalan Selçuklu Sarayı, eşsiz bir taş işçiliği anıtı olan, hatta bir modern heykele benzetebileceğimiz ince Minareli Medrese Portalinin, 600 yıl durup da bugün bizim elimizde rutubet çekip pul-pul dökülen hali, Konya'da, "Selçuklu Başkenti" demeye lâyık bir görünüş bırakmamıştır.

Ülkenin çeşitli yerlerindeki camii, medrese, türbe gibi anıtların, ya bakımsızlıktan çöplük ve harabe haline geldiğini; ya da tüm özelliklerini ve değerini yitirecek şekilde restore edildiğini biliyorsunuz.

Bu konuda bütün ilgili kurum ve kişilerin biraraya gelip genel bir görüşme yaptığını dahi sanmıyorum.

Bazı ilgili kuruluşların, kendi içinde bazı rutin toplantılar, dar çerçeveli seminer, kurs gibi faaliyetleri olabilir; dar bir meslektaş çerçevesinde ve çoğunlukla sohbet ortamında, bu sorunlardan şikayet edildiği, çeşitli eleştiri ve çözüm yollarının ortaya konulduğu görüşmeler olabilir; fakat davayı topluma, kamuoyuna mâl eden, tüm ilgilileri biraraya getiren ve bu alanda bilimsel uzmanlardan mülki yöneticilere kadar herkesi artık bir kararlılığa davet eden çalışmalar yoktur.

Üniversitemiz bu büyük boşluğun, bu alandaki olay ve sorunların kendileri kadar endişe verici olduğunu düşünerek bu girişimde bulunmuş; sizleri biraraya gelip olaya el koymaya davet etmiştir.

Burada bir çok sorun, olay ve önerinin ilk defa ortaya konacağını, daha da önemlisi, tüm ilgili çevre ve kişiler çağrılı olarak ilk defa topluca bu davanın üzerine eğileceğini düşünmek bir umut kaynağı oluyor.

Aynı alanda başka bir sorun ve bununla ilgili olarak Üniversitemizde yer alan bir girişimin de kısaca üstünde durmak isterim:

Gerek bizimle birlikte tüm insanlık için kültür açısından, gerekse ülkemizin çıkarları ve tanıtılması açısından taşıdıkları büyük öneme kısaca değindiğim eski eserlerimizin bakımı, onarımı, korunması için gereken vasıflı insan gücü çok yetersizdir. İlk akla gelebilecek olan gelenekçi ustalar, gelenekleriyle birlikte yokolmak üzeredirler. Eski eserlerin bakımını, onarımını, korumasını fiilen yapacak teknik elemanlar tesadüflerle yetişiyor; ya da hiç yetişmiyor.

Bilim adamı ile ilgisiz vatandaş arasında bir kademe; uygulamacı-ara-insan gücü yok denecek durumda görünüyor. Eski eserlerin bakımı, onarımı ve korunması ile uğraşacak teknik eleman, ara-insan gücü yetiştirecek bir kurum da bulunmuyor, işte bu eksikliği gidermek amacıyla,

taşınabilir eski eserlerin bakımı, onarımı, korunmasıyla uğraşacak ve 1989-1990 eğitim-öğretim yılında faaliyete geçecek olan teknik eleman yetiştirmek üzere bir Meslek Yüksek Okulu kurmuş bulunuyoruz.

Türkiye'nin sahip olduğu "Kültür Mirası"nın korunmasının bütün kişi ve kurumlarca bilinçli bir şekilde ve tam bir işbirliği halinde gerçekleştirilmesine önemli bir ilk adım olarak kabul ettiğimiz bu seminerin eksiklikleri için bizi bağışlayacağınız ümidi ve uygulamaya ışık tutacak başarıları sonuçlar alınması dileği ile, bu toplantının düzenlenmesinde büyük çaba sarfeden Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Rûfhan Ank'a teşekkür eder, katılanlara saygılarımı sunarım.